

Warszawa, 18.03.2022

Opinia promotorska o rozprawie mgra Jana Szpilki
Antropologia praktyk sadomasochistycznych (BDSM) we współczesnej Polsce

Mgr Jan Szpilka jest badaczem o sprecyzowanych zainteresowaniach, konsekwentnie zgłębiającym problematykę zjawiska sadomasochizmu w kolejnych przedsięwzięciach badawczych. Praca licencjacka mgra Szpilki, *Masochizm jako doświadczenie mocy*, poświęcona była analizom zagadnień historyczno-dyskursywnych. Praca magisterska autora *Klimatyczne Trobriandy. Antropologia praktyk BDSM* to już przedsięwzięcie oparte na badaniach terenowych, w którym autor przygląda się społeczności praktykującej BDSM we współczesnej Polsce. Rozprawa doktorska *Antropologia praktyk sadomasochistycznych (BDSM) we współczesnej Polsce* jest kontynuacją rozpoczętych w magisterium badań; w tej rozprawie jednak autor inaczej określa swój przedmiot poznania. Interesuje go nie tyle egzotyczne środowisko i jego obyczaje, a sama filozofia praktyk, istota doświadczenia. Zadaje pytanie, w jaki sposób praktykowanie BDSM jest możliwe i satysfakcjonujące, jakie relacje (z ludźmi, przedmiotami, rzeczywistością) są przez praktyki BDSM zapośredniczane; wreszcie – jak praktykujący radzą sobie ze sprzecznościami i poznawczymi kliszami, w które BDSM jest uwikłane.

Mimo przeprowadzenia solidnych badań terenowych (na które składa się kilkudziesiąt wywiadów pogłębionych oraz kilka lat intensywnej obserwacji uczestniczącej w środowiskach polskich praktykujących – większość z tych badań została wykonana już w trakcie pracy nad rozprawą doktorską) autor nie ma ambicji całościowego przedstawienia świata polskiego BDSM. Skupia się na wybranych aspektach tego świata: tych, które okazały się kluczowe w procesie kodowania wywiadów. Wybrane przez autora i jego respondentów oraz respondentki tematy zbliżają nas do rozumienia, w jaki sposób pojmują i problematyzują swe praktyki badani, jak twórczo nawigują oni w obszarach społecznych niejednoznaczności i sprzecznych znaczeń. Często poznajemy historię ich prywatnego wynajdywania seksualności w jego osobistym i społecznym wymiarze.

Poprzez analizę fenomenu „sypialni” jako (nie)miejsca praktyk, nieoczywistych norm, ról i relacji z przedmiotami oraz konceptualizacji przemocy – autor prowadzi nas do kluczowej jego zdaniem dla świata BDSM relacji prywatne-publiczne-polityczne. Okazuje się, że to właśnie niejednoznaczność usytuowana w sferze zdepolityzowanej prywatności pozwala na wytwarzanie sensów umożliwiających satysfakcjonujące przeżywanie BDSM. Wolność nie oznacza tu emancypacji czy próby publicznego ustanawiania znaczeń.

Słaba ontologia świata BDSM jest dla autora źródłem badawczego zawodu – nie tylko zdaje on z niego sprawę, ale w sposób przekonujący czyni ze swego rozczarowania narzędzie poznawcze. Rozprawa napisana jest przy wykorzystaniu bogatego instrumentarium teorii queer oraz autoteorii – autor nie ukrywa osobistej perspektywy i zaangażowań, stają się one dla niego istotną częścią namysłu etnograficznego. Praca nie ma jednak charakteru autoetnograficznego: autor nie pisze o sobie, a oddaje głos innym, podąża za ich sposobami myślenia. Dzięki temu praca bogata jest w etnograficzne szczegóły: choć autor nie aspiruje do pełnego przedstawienia świata badanych, dostajemy opis gęsty i poznawczo bogaty. Dzięki przejrzystej kompozycji i przystępnemu stylowi rozprawa ta usatysfakcjonuje wielu czytelników: zarówno tych, którzy ciekawi są, jak się BDSM uprawia, jak również tych, których interesuje raczej to, dlaczego i w jakim celu ludzie podejmują tego typu aktywności.

Warta podkreślenia jest też różnorodność instrumentarium analitycznego, z którego autor w sposób celowy czerpie w swej interpretacji: prócz teorii queer i klasycznej etnografii Szpilka sięga do historii idei, antropologii rzeczy i nowego materializmu, filozofii społecznej. Dzięki tej wielostronności otrzymujemy obraz świata BDSM wprawdzie fragmentaryczny, specyficznie sprofilowany, ale społecznie oraz historycznie usytuowany.

W konkluzji stwierdzam, że rozprawa Jana Szpilki *Antropologia praktyk sadomasochistycznych (BDSM) we współczesnej Polsce* spełnia w mojej opinii wymogi stawiane pracom doktorskim. Jest ona poprawna metodologicznie, oparta na solidnych badaniach; objętość, baza materiałowa i zaprezentowane interpretacje ukazują znaczny przyrost treści i rozpoznań w stosunku do poświęconej tej samej problematyce rozprawy magisterskiej. Praca doktorska mgra Szpilki jest oryginalnym, przemyślanym opracowaniem, które uzupełnia istotną lukę w studiach nad seksualnością w Polsce.

